

самостійної роботи; неперервне проведення самостійної роботи протягом усього періоду навчання; доступність і посиленість матеріалу для самостійного опрацювання; забезпечення умов для організації самостійної роботи студентів (наявний аудиторний фонд, відповідна матеріально-технічна база, методичне забезпечення, консультації викладачів тощо); здійснення керівництва самостійною роботою, контроль за її ходом, оцінка результатів самостійної роботи; рівномірний розподіл завдань та заходів контролю протягом усього навчального року.

Отже, самостійна робота – це форма самовираження особистості, прояв її індивідуальних можливостей і один із найбільш важливих чинників розвитку творчого потенціалу фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій : модульне навчання: [навч. посіб.] / А.М. Алексюк. – Київ : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Алексюк А.Н. Организация работы студентов в условиях интенсификации обучения / А.А. Аюрзанайн, П.И. Пидкасистый, В.А. Козаков – Киев : ИСДО, 1993 – С. 6–7.
3. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 58–61.
4. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація : [навч. посіб.] / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпченко. – Київ : Либідь, 1997. – 168 с.
5. Організація самостійної роботи студентів: навч.-метод. видання. – Черкаси, 2003. – С. 45–65.

Мороз Л.П.

студентка,

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

УРОКИ ФАНТАЗІЇ І МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблеми розвитку мислення та фантазії у молодших школярів є особливо актуальними в наш час. Сучасний стан розвитку освіти зумовлює необхідність формування в учнів початкової школи вмінь самостійно мислити та орієнтуватися в інформаційному потоці, фантазувати та виходити за межі встановлених у суспільстві «рамки», продукувати нові ідеї, втілювати їх у життя. Доволі часто навчання у початковій школі зводиться в основному лише до запам'ятовування та відтворення прийомів дій, типових способів розв'язування завдань, учневі забороняють фантазувати, щоб він у майбутньому не почав плутати фантазії із реальністю. На нашу думку, використання нестандартних форм організації навчання, зокрема, уроків

фантазії і мислення сприятиме ефективному розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Нам імпонують думки вчених, які дотримуються однієї думки щодо застосування нестандартних уроків у навчальному процесі – вважають, що з таких занять неможливо побудувати весь процес навчання, надмірне їх використання може призвести до втрати інтересу до навчального предмета. Однак, використання педагогічних можливостей нестандартних уроків під час розвитку пізнавальної активності молодшого школяра – запорука успіху вчителя початкової школи в зазначеному напрямку.

Чимало науковців досліджують питання активізації пізнавальної діяльності учнів початкових класів (М. Алексюк, Ю. Бабанський, Є. Ільїн, М. Махмутов, В. Оніщук, І. Підласий та ін.). Проблема створення умов, що ефективно впливають на формування пізнавальної активності учнів початкової школи, займає одне із вагомих місць у психолого-педагогічних дослідженнях, однак на сучасному етапі потребує переосмислення у зв'язку зі зміною пріоритетів у системі початкової освіти [3, с. 10].

Аналіз сутності пізнавальної активності учня початкової школи вимагає наукового визначення поняття «активність». Означений термін «активність» походить з латинської “actives” – діяльний, енергійний, ініціативний [1, с. 75].

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка наводять таке визначення: «активність»:

1) властивість організму й психіки, що залежить від зовнішніх та внутрішніх потреб;

2) властивість особистості, яка виявляється в діяльному, ініціативному ставленні до навколишнього світу та самої себе [5, с. 21].

Прояв активності у процесі навчання пов'язаний з пізнанням світу. Прикметно, що активність молодших школярів виражається через запитання, прагнення думати, пізнавальну самостійність у процесі сприймання, відтворення, розуміння та творчого застосування навчальної інформації.

Ми погоджуємось із визначенням, що пізнавальна активність – складне інтегральне утворення особистості, що має мотиваційні, операційні та результативні компоненти [4, с. 35]. Ефективність пізнавальної активності учня початкових класів ми оцінюємо за наступними критеріями: ініціативність, дієвість, енергійність, інтенсивність, добросовісність, інтерес, самостійність, усвідомлення дій, воля, наполегливість у досягненні мети та творчість.

Стимулом пізнавальної активності у навчально-виховному процесі, крім внутрішнього стимулу – пізнавального інтересу, також є такі педагогічні прийоми, як заохочення, розкриття необхідності та значення навчального завдання (мотивація), підкреслення розвитку позитивних рис особистості в процесі навчання, своєчасне визнання успіхів учнів, активна позиція вчителя, довіра учням та інші, які вже стають зовнішніми стимулами пізнавальної активності учнів. Пізнавальна активність учнів є показником якості їх навчально-пізнавальної діяльності, спрямованості учня на ефективне опанування знань та способів діяльності.

Видатний педагог В. Сухомлинський уважав, що навчальний процес у сучасній школі повинен розвивати всемогутню радість пізнання, яскраво це відображено і у Концепції нової української школи. Ми у результаті спостережень за учнями початкових класів помітили, що коли дитина зацікавиться навчальним матеріалом, у неї виникає бажання дізнатися про почуте на уроці більше інформації.

Сучасний вчитель початкової школи повинен володіти широким арсеналом тих засобів, які дають змогу активізувати пізнавальну активність учнів початкових класів. Ефективне навчання у сучасній початковій школі не можливе без пошуків шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів, адже діти повинні не тільки засвоїти певну суму знань, але й навчитися спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати. Досягти цього можна лише засобами, що активізують пізнавальну діяльність – шляхом використання уроків мислення і фантазії. Головна мета такого роду уроків-поєднання ерудиції учня початкової школи з вільним володінням розумовими, аналітичними діями, що приносить успіх у навчальній діяльності.

Це найкраще робити в початкових класах на нестандартних уроках-уроках фантазії і мислення. Діти за своєю природою фантазери: жива уява з лишком заповнює їм недолік знань і життєвого досвіду. Але багатьох батьків дитячі фантазії аж ніяк не радують: надто складно часом буває відрізнити дитячу вигадку від реальності, а фантазію – від усвідомленої брехні.

Слово «уява» походить від слова «образ»; під уявою мається на увазі здатність створювати образи на основі реальної дійсності та маніпулювати ними. Зазначимо, що фантазія – це різновид творчої уяви, нереальне поєднання реальних елементів. Без творчої уяви і фантазії світ був би зовсім не таким, яким ми звикли його бачити: у ньому не було б творів мистецтва і винаходів, тому дитячі фантазії – це база для цілком собі дорослого прогресу.

Отже, вчитель початкової школи має змогу розвивати фантазію та мислення учнів під час уроків, задля цього слід:

1. здійснити вдалий вибір казкового сюжету;
2. створити на уроці казкову атмосферу;
3. підготувати демонстраційні засоби, ілюстрації, іграшки-персонажі чи костюми;
4. передбачити наявність сюрпризного моменту;
5. використовувати систему розвивальних завдань творчого характеру;
6. забезпечувати ситуації успіху, впевненості учнів початкової школи у власних силах;
7. використовувати елементи змагання та пошуку;
8. застосовувати аргументовані стимули до навчально-пізнавальної діяльності на зразок: «Допоможи казковому персонажеві...», «Уяви, що сталося б далі...», «Розкажи, що б ти зробив, якби дізнався, що...»;
9. Обов'язкове використання виховного потенціалу уроку.
10. Оригінальний підсумок уроку [2, с. 10].

Однак вибір, підготовка та проведення нестандартних форм навчання потребує певної методичної підготовки вчителя початкових класів. Зокрема, необхідно врахувати, що організація уроків мислення та фантазії

передбачають тісну взаємодію всіх суб'єктів навчального процесу, спрямовану на пошук ефективних способів розв'язання поставлених проблем. З огляду на це, для розвитку мислення та фантазії школярів у процесі навчання ми пропонуємо вчителям початкової школи використовувати такі типи нестандартних завдань:

1. складання і розв'язування задач на матеріалі довідки та народних знань;
2. розгляд вправ на розвиток уміння висловлювати здогадки, припущення, доводити справедливості певних тверджень;
3. збагачення навчального матеріалу завданнями комбінаторного типу та задачами з логічним навантаженням;
4. виконання інтегрованих завдань-комплексів;
5. використання цікавинок на уроках (завдання для інтелектуального самовдосконалення, головоломки, задачі-казки, задачі-вірші, ігрові вправи, тематичні загадки, задачі-веселики тощо).

Отже, використання уроків мислення та фантазії є дуже важливими для формування пізнавальної активності учнів початкової школи. Молодший школяр під керівництвом вчителя на таких уроках вчитиметься мислити і виражати свої думки, обстоювати їх у процесі вирішення пізнавальних завдань, демонструвати свою фантазію, виконуючи творчі завдання, поринаючи у казковий сюжет уроку. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці серії уроків мислення та фантазії для учнів 4-х класів з метою формування у них пізнавальної активності та обґрунтування діагностичних методик визначення рівня розвитку дитячої фантазії та мислення молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Бабич В. Нестандартні уроки в початкових класах : нові технології / В. Бабич // Сучасна школа України. – 2009. – № 9 – С. 74–81.
2. Косік О. Завдання школи – духовно збагатити учня : нетрадиційні форми роботи / О. Косік // Шкільний світ. – 2009. – № 14 – С. 10–12.
3. Півторак Т. Найпоширеніші нестандартні уроки : теорія / Т. Півторак // Розкажіть онуку. – 2008. – № 11. – С. 9–12.
4. Покатіло С. Нестандартні уроки у початкових класах [Текст] : активні та інтерактивні форми організації роботи учнів / С. Покатіло // Початкове навчання та виховання. – 2014. – № 16–18 – С. 35–40.
5. Супруник О. Нестандартні форми проведення уроків позакласного читання / О. Супруник // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 4. – С. 20–30.
6. Шило Л. Нестандартний урок як засіб підвищення пізнавальної активності молодших школярів / Л. Шило // Початкове навчання та виховання. – 2016. – № 4. – С. 2–6.